

Antoaneta Olteanu

MITOLOGIE ROMÂNĂ

Volumul al II-lea

Ilustrații de József Vass

**CETATEA
DE SCAUN**

Lumea demonilor	11
Între viață și moarte	11
Personificarea destinului	11
Ursitoarele	11
Stelele.....	21
Norocul	24
Sărăcia	33
Piezele: Piaza-Bună, Piaza-Rea	34
Ceasurile: Ceasul-Bun, Ceasul-Rău.....	36
Moartea.....	36
Patronii morții	36
Duhurile morților	40
Moartea nenaturală – particularități	40
Viața de după moarte	43
Sinucigașii, sniamenii.....	46
Un suflet, mai multe suflete.....	47
Strigoii sau morții cu mai multe suflete	48
Stafia sau furtul de suflete.....	60
Moroi	61
Zburători și zmei	66
Zburătorul.....	66
Zmeii	73
Zmeii în basme.....	75
Duhurile casei.....	84
Duhurile protectoare ale casei	84
Obținerea unui duh protector.....	84
Ofrande pentru morții protectori.....	86
Șarpele casei.....	89
Ceasul casei.....	93
Știma casei	94
Duhuri ale casei cu înfățișare umană	96
Duhurile răzbunătoare ale caselor pustii. Stafile	97
Moroi	103
Duhurile ajutătoare ale casei. Spiridușii.....	104

Oul-stârpitură.....	105
Spiridușul.....	106
Banul fugător.....	108
Bibliografie	111
Universul fricilor	117
Duhuri ale aerului	117
Vântul	118
Vântul Turbat	122
Oameni în vânturi	122
Vânturile ca purtătoare de rău.....	123
Vântoasele	124
Vârtejul	126
Ploaia	129
Seceta	134
Caloianul.....	139
Paparudele	146
Grindina.....	152
Piatra din cer	152
Patronii grindinei.....	154
Piatra de pe pământ	155
Solomonarii.....	158
Moștenirea lui Solomon.....	158
Patronii grindinei.....	162
Contrasolomonari, oameni meșteri, pietrari.....	170
Balauri, Hale, Ale.....	173
Balauri cerești.....	173
De la șarpe la Balaur.....	174
Păzitor al hotarelor.....	176
Balaurii Solomonarilor.....	178
Duhurile nopții.....	181
Duhuri ale nopții ca iluzionare.....	181
Iluzionarea vizuală	184
Iluzionarea auditivă.....	187
Om de Noapte	188
Omu-Noptii	188

Ielele.....	189
Puterea numelui	190
Ielele altora	193
O viață de petreceri.....	198
Patroanele muzicii.....	209
Călușarii	210
Zânele.....	217
Duhurile apei.....	220
Înecații	222
Știma Apei	224
Fetele de Apă	227
Omu-Apei	229
Diavoli atotcuprinzători.....	229
Cel din Baltă	230
Cel din Puț	230
Dracii din mări și ape mari	231
Personaje de import. Faraonii, Oamenii Mării	234
Fetele de Mare	235
Duhurile pădurii.....	236
Rătăciți în pădure	238
Muma-Pădurii	240
Vâlva-Pădurii	248
Fata-Pădurii, Pădureana.....	248
Duhurile munților	253
Vâlva Munților, Vâlva-Pietrelor.....	253
Duhurile minelor.....	254
Vâlva-Minei, Vâlva-Băii.....	254
Protectorul minerilor.....	255
Promisiunea aurului.....	258
Piticii	261
Duhurile comorilor	262
Știma Comorii, Știma Banilor, Vâlva-Comorii	265
Duhuri păzitoare ale torsului.....	273
Despre un cult al torsului	273
Interdicții referitoare la tors	277

Torsul și țesutul apotropaic	281
Cămașa Ciumei, cămașa de izbândă.....	282
Povestea cânepei	283
Duhurile păzitoare ale torsului.....	284
Joimărița, Joimărica, Joi-Mari	286
Marțolea, Marți-Seara	291
Sf. Vineri	292
Sântoaderii, Spiridușii Roșii.....	294
Mucenicii	299
Inătoarea.....	300
Duhurile bolilor.....	301
Originea bolilor	301
Demoni specifici ai bolilor	303
Ciuma.....	304
Holera	316
Vărsatul.....	318
Frigurile	320
Insomnia.....	323
Furtul/ schimbatul copiilor.....	325
Deochiul	328
Bibliografie	334
Indice de materii.....	343
Indice de nume	351

Lumea demonilor

Între viață și moarte

Personificarea destinului

Ursitoarele

În mitologia română, Ursitoarele sunt divinități ale destinului, reprezentate ca trei femei, adesea invizibile, ce-și fac apariția la nașterea copilului, stabilindu-i acestuia ursita. În cinstea lor se pregătește o masă rituală, pentru a le câștiga bunăvoința. Primele două, Ursitoarea și Ursita, sunt faste, sunt cele care îi torc destinul copilului; ultima, Moartea, cea mai rea, îi taie firul vieții. Ursitoarele, ca purtătoare ale destinului, făceau legătura cu cele două lumi. Ca momente ale trecerii amintim, pe lângă timp – noaptea, miezul nopții primei sau a celei de-a treia zile de la nașterea copilului, și prezența spațiului sacru aflat în strânsă legătură cu acestea: pe horn se făcea intrarea sau ieșirea din casă, alteori chiar urarea (acesta fiind un spațiu de trecere consacrat, întâlnit și în cazul altor ritualuri); alteori se făcea la fereastră.

La români Ursitoarele sunt trei (sau șapte, nouă, douăsprezece etc.) fecioare îmbrăcate în alb (rar trei bărbați, „mocani”), care ursesc soarta nou-născuților în primele opt zile de la naștere (întâia noapte, primele trei nopți, a treia, a cincea și a șaptea, a opta etc.), fiind o credință răspândită chiar peste tot, cu informații extrem de ample. Ele coboară în casă pe horn și, la căpătâiul copilului, îi prezic/hotărăsc acestuia soarta. Unele credințe individualizează divinitățile, dându-le nume: Ursitoarea este cea mai mare dintre ele, ea ține furca și fusul; Soarta, cea care toarce, este mijlocia, iar Moartea, ultima, mezina, curmă firul¹. Ca și la alte popoare, ursita ultimei este hotărâtoare (nu numai pentru că este chiar moartea, sfârșitul). Și la noi apare ideea destinului predestinat, stabilit înainte de a ajunge la casa

¹ Tudor Pamfile, *Mitologie românească. Dușmani și prieteni ai omului. Comorile. Pământul după credințele poporului român*, Grai și suflet – Cultura națională, București, 2000, p.8. Un alt spațiu de trecere important este pragul, de aceea nu e întâmplătoare existența unei credințe care spune că acele persoane care se culcă lângă prag, în noaptea în care s-a născut copilul, pot auzi Ursitoarele (Crișana, Transilvania).

copilului: „mai nainte de a se porni, a veni și croi soartea, se sfătuiesc asupra ursitei copilului. Cea mai bătrână întreabă pe celelalte ce soartă să-i croiască. Cele două mai tinere răspund: să-i ursească bine. Ea însă ursește după cum a fost mai-nainte de-această, mulțămită sau nu, adică bine sau rău, zicând: „să aibă traiul meu din cutare zi și somnul meu din cutare noapte!” (...). După ce s-au înțeles în privința urselei, se pornesc tustrele la casa unde se află copilul nou-născut, ca să-i ursească”¹.

Ca semn al apartenenței lor la un alt univers amintim informațiile despre locuința lor – ele trăiesc în păduri neumblate, locuri depărtate, în pustietăți (= spațiu non-uman), intrarea/ trecerea în lumea reală se face pe horn – spațiu sacralizat. Cea de-a treia este șchioapă, adică însemnată, marcată fizic, tot ca un semn al sacrului (în Moldova, la Hasdeu). Mijlocul de deplasare preferat este zborul. În ceea ce privește imortalitatea lor, în arealul românesc este răspândită legenda conform căreia Ursitoarele au fost fetele/ servitoarele lui Alexandru Macedon, de la care au furat elixirul tinereții (motivul este întâlnit și în legende referitoare la Vântoase, Iele, boli). În aria slavă, sunt considerate fiice ale lui Irod, în credințele sârbe, Vilele – duhuri ale aerului, în cele ucrainene – personificări ale bolilor, iar la bulgari – duhurile apei.

Legate în principal de naștere, ele își fac simțită prezența în toate momentele de cumpănă, de trecere din viața celui pe care l-au ursit: „Când un copil se naște, apar Ursitoarele la ferestre; de aceea se țin ușile și ferestrele deschise și cea mai mare liniște în timpul facerii”²; „Atunci când moare cineva, pune pe geam sau pe masă un pahar cu horincă, mâncare pentru Ursitoare. Vin și când moare un om, dar nu le poate vedea nimeni în casă”³. În basmul *Țugulea, fiul uncheșului și al mătușii*, „Ursitoarea cea bună” a eroului îl ajută când o zmeoaică îi ia vinele și-l ologește⁴. Alteori se spunea că Ursitoarele intrau în casă pe horn și de aceea mama și copilul era așezați lângă vatră sau în apropierea sobei.

¹ Simion Florea Marian, *Mitologie românească*, ediție îngrijită, cuvânt înainte și note de Antoaneta Olteanu, Ed. Paideia, București, 2000, p.52.

² Artur Gorovei, *Credinți și superstiții ale poporului român*, Ed. Grai și suflet – Cultura națională, București, 1995, p.244.

³ Lucia Berdan, *Fețele destinului. Incursiuni în etnologia românească a riturilor de trecere*, Ed. Universității „Al.I. Cuza”, Iași, 1999, p.88.

⁴ Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români. Studiul etnografic. Sărbătorile de vară la români. Sărbătorile de toamnă și postul Crăciunului*, Saeculum I.O., București, 1997, p.31.

Spusa lor nu trebuia auzită. Interdicția nu funcționa de la începuturi, dar s-a impus pe măsură ce oamenii au devenit tot mai indiscreți: „în timpurile vechi, când oamenii erau mai buni, mai drekți și mai priincioși și nu așa de răi, invidioși și păcătoși ca în ziua de astăzi, se zice că mulți vedeau când vin și le auzeau cum ursesc, cu deosebire însă moașele, care privegheau pe copiii nou-născuți, precum și pe mamele acestora. În timpul de față însă nu se mai arată, nici nu mai spun nimănui nimic, pentru că moașele, precum și alte persoane din timpurile trecute, care le văzură și le auziră, au destăinuit toate secretele lor și de aceea acum se feresc de urechile lumii, și cu atât mai mult de ochii ei”¹. Există informații privitoare la prezența unei amenințări-blestem adresate potențialilor indiscreți, amenințare rostită în finalul actului ursirii². De la această regulă se abătea doar moașa, inițiată, cea care făcea legătura între lumi. De altfel, pedepsiți erau nu numai cei care trăgeau cu urechea, încercând să afle puțin mai devreme soarta, ci și „cel ce se uita spre ferești în cele dintâi trei nopți ale nașterii unui copil (...), întocmai cum este osândit și cel ce ascultă vitele care vorbesc în noaptea de Sf. Vasile, când prorocesc viitorul”³. „Zice că dacă i-e scris omului să moară de apă, el trebuie să se înece. Un om a botezat odată un copil, dar el a auzit noaptea cum au venit Ursitoarele la fereastră și au spus că copilul cela, când va fi de câțiva ani, are să se înece în fântâna cea din ogradă. Nănașul a pus de-a acoperit fântâna cu o piele, anume ca să nu se primejduiască copilul. Într-o zi – amu, când copilul era mărișor, – a dat o ploaie mică și s-a strâns oleacă de apă pe pielea aceea. Copilul a căzut cu gura în jos și nu s-a putut ridica și s-a-necat”⁴ (motivul este atestat în Oltenia, Transilvania și Muntenia).

¹ Marian, *op.cit.*, p.52.

² Victor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*, ed. a doua, Ed. Științifică și enciclopedică, București, 1989, p.720.

³ Pamfile, *Mitologie...*, p.12.

⁴ Elena Niculiță-Voronca, *Datinele și credințele poporului român adunate și așezate în ordine mitologică*, Ed. Saeculum Vizual, București, 2008, II, p.224. O variantă: „Se povestește că un drumeț, trăgând la o gazdă, a fost culcat afară pe prispă. Noaptea, întâmplându-se să nască femeia de gazdă, au venit Ursitorile la fereastră și drumețul le-a auzit cum se sfătuiau ele despre soarta copilului. Dimineața a spus părinților că el a auzit pe Ursitori hotărând că copilul lor are să se înece în fântâna din ogradă, chiar în ziua nunții lui. Părinții au ținut socoteală și, când a fost la nuntă, au astupat bine cu capac gura fântânii. Feciorul lor s-a suit pe capacul fântânei și a murit acolo, fără să se înece”. (Iuliu A. Zanne, *Enciclopedia culturii populare românești*, ediție realizată de Antoaneta Olteanu, Ed. Paideia, București, 2018, p.226.).

Pentru că există interdicția de a le vedea și auzi, aflarea de informații codate despre soarta menită de Ursitoare se poate face prin vis. Mama copilului sau chiar moașa interpretau mai apoi ce se visa în noaptea cu pricina (Oltenia, Banat, Transilvania, Dobrogea, Muntenia, Moldova): „În noaptea a treia de la naștere veneau Ursitoarele pentru ursire. Mamei copilului, în vis, i se arăta viitorul copilului. Povestea visul bătrânelor din vecini și ele îl tălmăceau”¹ Sunt situații când apar în vis și în alte momente, pentru a prevesti situații de viață mai complicate: „Eu le-am visat, *babo*, așa. Încoace, încoace-am visat, mai încoace. Pă după ce mi-a murit bărbatu ăsta al doilea. Una, cum eram culcată-n pat, una la picere ș-una la mijloc ș-una la cap. Intrară trei inse. «Uuuu... Păi iar vine război. Noi, cică, pă unde venim niminea nu să pune-naintea noastră...». «Păi voi cine sunteți?» «Noi suntem, Ursătorile». «Uuuu, pă d-acilea să dusă mai mult să moară doi bărbați, să rămâi singură pă pământ». «Care m-ați ursat, care ați fost mai năcăjâtă?» «Noi cu toate te-am ursat, așa o să mergi». Ș-a pierit, *babo...*”² Credința că ele pot ursi nu numai pentru cei la care vin în mod deosebit (nou-născuții) îi face pe tinerii necăsătoriți să se înființeze la casele unde trebuie să vină Ursitorile, pentru a le aminti duhurilor și de soarta lor neterminată: „În noaptea ursirii, fetele mari care voiau să se căsătorească, dormeau în camera copilului ca Ursitoarele să le aducă și lor ursitul”, „ca Ursitoarele să-și aducă aminte de ele și să se mărite”³ (Muntenia, Dobrogea).

¹ *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român*, vol. I, Oltenia, coord. Ion Ghinoiu, Ed. Enciclopedică, București, 2001, p.32.

² *Sărbători și obiceiuri. Românii din Bulgaria*, vol. II, Valea Dunării, coord. Emil Țîrcomnicu, Ed. Etnologică, București, 2011, pp.44-45.

³ *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român*, vol. V, Dobrogea, Muntenia, coord. Ion Ghinoiu, Ed. Enciclopedică, București, 2009, p.32.

Ursitoarele.

Influențarea ursitei se putea realiza prin ritualuri de *captatio benevolentiae*. Pentru primirea Ursitoarelor, în primele trei zile de la naștere, se pregătea o masă, pe care se puneau pâine, sare și apă. După ce Ursitoarele se sfătuiau asupra viitorului destin al copilului, cea de-a treia (după unele credințe – cea mai bătrână) hotăra soarta: „Să aibă traiul meu din cutare zi și somnul meu din cutare noapte!”¹. Tot ca urmare a credinței lor în această magie a similarului se spunea, în multe regiuni ale țării, că părinții copilului trebuie să fie veseli în primele opt zile de la nașterea lui, pentru că altfel se întristează Ursitoarele, și cum vor fi ele în acele opt zile, așa va fi copilul toată viața (este, de fapt, o contaminare cu magia începuturilor, a primei zile: cf. credințelor referitoare la Anul Nou, Paște etc. – cum va fi prima zi a respectivei sărbători, așa va fi tot restul anului). Soarta hotărâtă de Ursitoare, după cum spun unele credințe, poate fi influențată pozitiv, cu ajutorul unei rugăciuni: „Sfintelor,/ Bunelor,/ Să v-aducă Dumnezeu curate,/ Luminate,/ Bune ca pâinea,/ Dulci ca mierea, / Line ca apa”².

Alte credințe vorbesc chiar despre caracterul aleatoriu al destinului chiar înainte de a fi țesut/ menit de către Ursitoare: „Ursitoarele torc, pentru fiecare om, câte un ghem. Ghebele se deosebesc după mărimea lor și după tăria firului. Când trebuie să se nască cineva, Ursitoarele iau, la întâmplare, din grămada de ghebe, unul și se duc cu el la naștere, de-l hărăzesc noului născut. Dacă acesta are noroc, ghemul este mare și cu firul trainic.// Ursitoarele desfac firul acestui ghem mai iute sau mai încet și astfel se mai scurtează sau se mai lungeste viața omului. Când omul trebuie să moară înainte de vreme, Ursitoarele îi taie firul vieții”³. Caracterul implacabil al ursitei este de necontestat, deși se consemnează și încercări de anulare a ei: se spune că ursita poate fi abătută prin încercarea de a face abstracție de ea. Moașele, care au auzit ursita, puteau evita dezno-dământul fatal al copilului făcându-l să ocolească locul sau chiar momentul nefast menționat în prezicere⁴:

Se povestește că unui om i-a născut soția o copilă. Acel om avea un argat în curte, becher. Acest argat, în noaptea ursitoarei, a dormit pe prispă casei, în dreptul ferestrelor. Pe la miezul nopții aude Ursitorile hotărând astfel: „Tu, copilă, la marele tău, să iei de soț pe acela ce doarme pe prispă afară”. Auzind argatul acestea și cum el era flăcău matur,

¹ Pamfile, *Mitologie...*, p.7.

² Ovidiu Papadima, *O viziune românească asupra lumii*, Ed. Saeculum I.O., București, 2015, p.147.

³ Zanne, *op.cit.*, p.226.

⁴ Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, Ed. Academiei, București, 1987, p.166.

se înspăimântă când se gândi că trebuie să aștepte însurătoarea până la marele fetei. Atunci se gândi cum să scape de fată. Pe când toți din casă dormeau duși, el se sculă, intră în casă, luă fata din leagăn și ieși cu ea afară. Aici merse la un gard și înfipse copilașul într-un par ascuțit. Acum, de groaza faptului său, argatul fuge în lume, pierzându-și urma. Ce se întâmplase însă? Fata care fu înfiptă în par nu murise. Din norocire, omorătorul și viitorul ei soț, din nebagare de seamă, o agățase în par, astfel că, despre ziuă, copila a fost găsită acolo vie. Târziu, foarte târziu, când fata se făcuse deja mare și frumoasă, iată că într-una din seri sosește la casa tatălui său un străin, rugându-l pentru găzduire. Era însuși fostul argat, care uitase și nu mai cunoștea locuința fostului său stăpân. Sosit aici, fu găzduit. În timpul găzduirii, răpit de frumusețea fetei, se înamoramă de ea. Atât de mare fu amorul său, încât uită că e un găzduit și ceru fata în căsătorie. Cum se făcu, că părinții fetei se învoiră la aceasta. Nunta se făcu cu alai. Tinerii erau fericiți. Într-una din zile tânăra soție arătă soțului său o zgârietură pe corp, povestindu-i cum părinții săi au găsit-o, când era copilă în fașă, agățată într-un par și cum din norocire numai cu acea zgârietură se alese. La auzul acestora soțul imediat își reaminti cele întâmplate.

Iată dar cum ursita se îndeplinește în totul. Omul zice: „Din ce ți-e ursita nu poți să scapi”¹.

Caracterul implacabil al destinului, al ursitei, în orice context, se regăsește dominant în mitologia română. O excepție (care confirmă regula!) o găsim într-o legendă publicată de B.P. Hasdeu: „La un domn foarte avut i s-au născut un fecior la care Ursitorile i-au ursit că, când va fi de optsprezece ani, îl va trăsni. Acum, domnul au făcut o casă toată de fier și foarte tare, ca trăsnetul să nu poată străbata prin ea și, când s-au apropiat ziua în care să împlinescă optsprezece ani copilul, l-au băgat în casă și l-au încuiat bine, să nu poată ieși nicăieri afară. Însă el, cine știe cum, au ieșit din casă chiar în ziua când era să-l trăsnească. Au mers în grădină fără a ști cineva, s-au pus la o masă și cetea din carte, când, după amiazi, ridicându-se un nor mare, au venit un vânt cu volbură și ploaie mare și a trăsnit așa de tare în casă, încât toată s-au sfărâmat. Atunci părinții au și alergat să vadă ce s-a întâmplat cu copilul lor. Și, spre mirarea lor, pe acesta l-au aflat sănătos în grădină, la masă, cu cartea în mână.// Și de atunci zic oamenii că și-au pierdut Ursitorile puterea”². Legenda are două puncte discutabile: pe de o parte, construirea „fortăreței”, din materiale considerate foarte rezistente, care să țină piept ursitei, se dovedește a fi inutilă: niciun obstacol fizic nu poate

¹ Zanne, *op.cit.*, p.225. Motivul de mai jos e întâlnit în Moldova, Maramureș.

² B.P. Hasdeu, *Omul de flori. Basme și legende populare românești*, Ed. Saeculum I.O. și Ed. Vestala, București, 1997, p.150.

să stea în calea materializării fizice (uneori și verbale) a ursirii; prin urmare, în momentul fatidic, când s-a trimis lovitura de confirmare a actului final al ursirii, construcția a fost distrusă. Paradoxal, aleatoriul pare a fi elementul care a dus la supraviețuirea celui ursit să moară: el nu s-a aflat în locul focalizat și astfel a scăpat. Dar omiterea lui nu avea cum să se facă din acest motiv. Majoritatea legendelor de acest fel, când vorbesc de înecare în fântână, de exemplu, confirmă moartea omului nu neapărat prin căderea lui în aceasta. Într-o altă legendă, tot la Hasdeu, copilul ursit să moară înecat în fântână își găsește sfârșitul la momentul menționat și după ce fântâna a fost distrusă: „copilul fu găsit mort cu fața în jos, cu gura pre o gaură de șoarece care mergea până-n puț”¹; în alt caz, toate fântânile au fost acoperite, pentru a preîntâmpina moartea copilului: „când însă a sosit ora hotărâtă ca să moară înecat, văzând că nu se poate îneca, s-a culcat pe pânza de după gura unei fântâni, unde a și murit”². În concluzie, nota discordantă din legenda prezentată mai sus o constituie imaginea băiatului care citește din carte. Nu ni se spune despre ce carte este vorba, dar, în contextul de față, se poate presupune că se face aluzie la niște cunoștințe deosebite, oculte, de care dispune acesta, care, în momentul venirii norului de furtună, instrument al destinului, reacționează asemeni unui solomonar, deci asemeni unui vrăjitor, reușind să împiedice lovitura implacabilă și s-o pareze.

Vom prezenta în continuare o legendă din anul 2002, culeasă de către Narcisa Știucă în satul Izvoarele:

Femeia asta care-i babă mi-a povestit: cuscru-su... (le-a murit o fată a lor... de opșpe ani) spunea că atunci, a treia noapte de lăuze, la Ursitori, nu-l apuca somnu' diloc. El le-a văzut. El a auzit ușa cum s-a deschis și a rămas așa, cu ochii deschiși. (Da' era și lumea credincioasă-așa, nu ca acuma!...) Când a intrat – era trei femei înalte, cu degetele la mâini uite-așa lungi!... – și s-au pus toate-așa pă copil. Și una zice... prima zice: „Hai să-l loăm!” (Să ia copilul!). Mijlocia zice: „Nuuu!” Cea mică zice: „Îl lăsăm să să facă de opșpe ani!” (Fiecare spunea câte-o vorbă!) Iarăși prima spune: „Dacă-l luăm acuma, că-i de trei zile, o să plângă mă-sa trei zile și-o să-l uite!” Aia mijlocie zice: „O să-l luăm cân' o fi de opșpe ani, s-o doară pe mă-sa toată viața!” Ailaltă zice: „În ziua cutare!” (O miercură s-a născut, o miercură a murit!) Și când a-mplinit opșpe ani (atunci să făcuse spitalu' la Horia și era numa' un medic!), n-au avut ce-i face!... A murit de inimă!... Acuma sunt ani de-atuncea! Povestea baba Teodora, mama ei, ce-a văzut bărbatu-so, da' acuma am șaptezeci și doi de ani și

¹ *Ibidem*, p.148.

² *Ibidem*, p.149.

n-am mai auzit pe nimeni să le mai vadă și să le mai audă!... Acuma ce să mai vadă?!... că nasc la spital!... Acuma ursește la spital! Ele, cân' vine, face obiceiul, da' degeaba! Că atunci sunt patru zile, șase zile... nu mai e a treia zi! Noi facem cân' vine obiceiul, da' după naștere trebuie, când vine iele, atunci, că atunci știu iele că s-a născut!¹

În sprijinul afirmației că Ursitoarele nu ar fi decât niște mesagere, niște intermediare în procesul ursirii apar numeroase legende despre soarta prestabilită, fixată deja, implacabil, în carte. Așa apare *Cartea vieții / Cartea zilelor*, al cărui text este cântat de Ursitoare în fața pruncului². Preziceri mai puteau afla oamenii și cu alte ocazii, în ajunul marilor sărbători, când se deschideau cerurile și animalele prindeau glas omenesc, putând profeți. Nici în acest caz cel care auzea menirea nu mai putea face nimic pentru a o schimba:

Odată un om se sfătui cu femeia ca el să steie de pândă în ieslea boilor, ca să audă ce vor vorbi ei în noaptea de Sf. Vasile. Zise femeii ca ea să deie boii după gard, să nu-l vadă când se va vârî el în iesle, apoi ea să aducă fân, să puie în iesle peste dânsul până ce va încerca-o bine, apoi să lege boii la iesle și ea să se ducă-n casă.

După aceasta ieșiră din casă și așa făcură. Femeia, după ce-ndosi boii, bărbatu-său se culcă în iesle și stătu acolo. Ea umplu ieslea de fân, legă boii la iesle și veni în casă, lăsând pe om ca să audă ce vorbesc boii lor.

Boii mâncară ce mâncară. De la o vreme unu se culcă, iar celălalt stătea și rumega. Omul sta culcat în iesle și asculta. Dar boul cel culcat atunci zise către tovarășul său:

– Da culcă-te acum și te odihnește, că mâine o să ducem pe stăpân la groapă!

Omul, auzind așa, se sculă repede din iesle, veni în casă și zise femeii:

– Du-te degrabă la popa, de-l cheamă să mă spovedească, să mă grijască..., că eu am să mor, fiindcă așa au grăit boii noștri, când eram eu în iesle.

Femeia îi răspunse:

– Da lasă, bărbate, nu te potrivești, că n-a mai fi așa.

– Ba du-te fuga la popa și-i spune să vie, că eu am să mor.

În sfârșit, femeia se duse la popă și-l chemă. Iar după ce preotul îi dete împărtășania, omul muri. Și a doua zi l-au dus boii la groapă, după cum au sfătuit³.

¹ Narcisa Știucă, *Zânele sortii, cult, narațiune și spectacol*, „Studii și comunicări de etnologie”, tom XXXI/ 2017, p.107.

² Kernbach, *op.cit.*, p.720.

³ Zanne, *op.cit.*, pp.228-229.

Asemeni zeităților grecești și romane purtătoare de lumină, și în credințele românești se povestește că există trei Ursitoare care trăiesc într-o casă în care îngrijesc de candelile vieții omenești: „Sute și mii se aprindeau și sute și mii se stingeau (...) Ursitoarele furnicau de colo până colo, turnând untdelemn prin candelile – ici puțin de tot, dincolo mai mult, după cum le era și lor rânduiala”. Putem observa în același timp și o contaminare între această viziune și cea a norocelor, destinele individuale palpabile ce se află pe lumea cealaltă și care pot fi îndreptate (vezi în continuare). În Muntenia se spunea că Ursitoarele sunt două, „una de noroc, Bogăția, una de nenoroc, Sărăcia. Bogăția e prost îmbrăcată, cu mânecile sumese și lucrează mereu; Sărăcia e bine îmbrăcată, nu lucrează, e mândră, șade pe pat, cântă cu tambura”.²

În unele locuri se făcea un fel de menire oficială, o dublare a ursirii, de astă dată de către femeii din sat: „Uneori exista obiceiul ca, în chip de Ursitoare, să vină la geamul nou-născutului trei femei care să ureze pe rând: «Acest băiat/ fată/ care s-a născut/ va fi mintos,/ va fi norocos,/ va fi voios,/ drăgăstos și sănătos,/ și învățat,/ și bogat,/ om de treabă/ și luat în seamă». Cea de-a doua ursitoare ura: «Din ăști oameni de rogoz/ a ieșit ăst Făt-Frumos/ și cere scufă și salbă,/ să se ducă-n lumea albă;/ cere cal de călărie/ și o stea la pălărie,/ ca să treacă de pustie;/ și mai cere un cal breaz,/ că-i puișor de viteaz». Cea de-a treia ursitoare cânta o doină: «Doina din ce s-a făcut?/ Dintr-o gură de mic prunc,/ l-a lăsat doina zicând:/ culcă-te, puiut micuț,/ să te scoli mărișoruț!»³

În sfârșit, trebuie să menționăm și situații în care oamenii cred că pot arunca o privire asupra destinului lor prin intermediul unor practici oraculare. Dacă majoritatea lor se referă la viitor, credința de mai jos, bazându-se pe triada Ursitoarelor, cuprinde trei aspecte de viață. Într-o credință din Moldova, din 1934, se spunea: „La Zilele Babei, cei tineri, fetele și băietanii, își aleg alții o zi, alții trei. Unii înseamnă viitorul, adicătelea cum are să-i fie viața. Când de alegi trei, una îi pentru viața care o trecut, una e pentru asta de amu, iar una pentru cea care ai să o trăiești de-amu înainte. Dacă e vreme frumoasă înseamnă că are să pice și viață bună. Dacă-i vreme rea, ai să ai supărări”.⁴

¹ Pamfile, *Mitologie...*, p.6.

² Fochi, *op.cit.*, p.351.

³ Al. Doru Șerban, *Nașterea, nunta, moartea la gorjeni. Credințe, mituri, tradiții*, Ed. Scrisul gorjean, Târgu-Jiu, 2002, p.18.

⁴ *Corpusul răspunsurilor la Chestionarele Ion Mușlea, II, Moldova și Bucovina. Chestionarele II, IV, VII*, ediție critică de documente etnologice inedite, introducere,